

Inspektion av Kriminalvården, häktet Nyköping, den 2 april 2014

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Elisabeth Sjöblom, Marie Hansson och Helen Lidö den 2 april 2014 en inspektion av Kriminalvården, häktet Nyköping.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2012 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i häktet presenterades av kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektören och chefen för häktet, BB och kriminalvårdaren CC. Därefter förevisades häktets lokaler och samtal fördes med fem intagna och med personal i häktet. En avslutande genomgång hölls med AA, BB och CC.

I slutet av protokollet återfinns ett uttalande av chefsJO med anledning av vad som har framkommit i samband med inspektionen.

Iakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Häktet togs i bruk år 1990 och är samlokaliserat med polishuset. Häktets upptagningsområde omfattar personer som döms i Nyköping och Eskilstuna tingsrätt. Häktet har 34 platser och tar emot häktade både med och utan restriktioner. Det skrivs in mellan 400-425 personer per år i häktet. Enligt häktet förekommer det att man tar emot personer under 21 år. Under år 2013 tog man emot 20 stycken unga personer. Det förekommer också att förvarstagna personer placeras i häktet med stöd av utlänningslagen (2005:716), UtL.

Vid den inledande genomgången framkom att det fanns en intagen i häktet som hade en lagakraftvunnen dom i fråga om villkorlig dom och utvisning. Enligt häktet var han placerad där i avvaktan på att utvisningen skulle verkställas.

Bemanning och bemötande

I häktet tjänstgör totalt 29 personer. Majoriteten av personalen är män (5 av 16 i tjänst på gemensamhetsavdelningen är kvinnor). Personalomsättningen är låg och genomsnittsåldern relativt hög. Kriminalvårdarna har som uppgift att vara kontaktpersoner till som mest tre intagna samtidigt. Uppdraget som kontaktperson innebär bl.a. att hålla motiverande samtal med den intagne.

Dagtid är 16 vårdare schemalagda. Nattbemanningen består av tre personal, varav en är vilande. På helgerna bemannas häktet av fem personal. Häktesledningen bedömer att personalstyrkan är tillräcklig för att klara häktets uppdrag.

I samtal med häktets personal framkom att bemanningen på helgerna inte upplevs som tillräcklig, framförallt under helger.

Inskrivning och information till intagna

Vid inskrivning av de intagna är det minst två kriminalvårdare närvarande. Den intagne får muntlig information om häktesvistelsen. Suicidscreening görs i samband med inskrivningen men kan i vissa fall genomföras senare i bostadsrummet. Kvinnliga intagna visiteras alltid av kvinnlig personal. Kriminalvårdens informationsfolder "Information till häktade" delas inte ut till de intagna. Enligt häktet finns i varje bostadsrum häftet "Information och ordningsrutiner för intagna vid häktet Nyköping". Informationen i häftet finns bara på svenska.

Flera intagna uppgav att de inte fått någon information om rutiner och rättigheter i samband med inskrivningen. En intagen uppgav att han fått skriftlig information om häktets rutiner först efter flera månader i häktet.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen m.m.

Häktets bostadsrum är fördelade på tre korridorer som ligger i ett våningsplan. Två av korridorerna har tio bostadsrum vardera och en korridor har 14 bostadsrum. Bostadsrummen har både persienner och gardiner. De intagna kan inte själva reglera ljusinsläppet med hjälp av persiennerna.

I ena delen av våningsplanet ligger en aktivitetsavdelning med arbetslokal och dagrum. I arbetslokalen erbjuds sysselsättning i form av pyssel, tvätt och stickning. Avdelningen tar emot sex intagna på förmiddagen och sex intagna på eftermiddagen. Män och kvinnor kan få vistas tillsammans om det bedöms som möjligt. Från dagrummet kan de intagna gå ut på en balkong som är cirka tio kvm stor. Balkongen har en fast persiennkonstruktion med en liten möjlighet till utsikt. I anslutning till aktivitetsavdelningen finns också ett motionsrum med maskiner för konditionsträning. De intagna som är i aktivitetsrummet på förmiddagarna har även tillgång till gymmet. I övrigt har intagna i respektive korridor tillgång till gymmet var tredje dag utom på söndagar.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

På häktets tak finns sju stycken tårtsbitsformade promenadgårdar. En av gårdarna är större än de andra och där kan upp till sex intagna vistas i gemensamhet. På denna gård finns både pingisbord och stolar.

Promenadgårdarna nås via en trappa som är uppdelad på två trappavsatser med totalt 19 trappsteg. Det finns ingen hiss. Den intagne får själv gå upp för trappan. En kriminalvårdare tar emot den intagne uppe vid promenadgårdarna. Enligt häktet hjälper personalen de intagna som inte själva kan ta sig upp för trappan. Ett alternativ är att använda den balkong som nås via dagrummet på aktivitetsavdelningen.

Utrymmet i promenadtornet har en särskild slussfunktion som medför att vårdaren har den intagne bakom sig både vid in- och utpassage från promenadgården.

Vid samtal med personal framfördes att arbetet i promenadtornet innebär en säkerhetsrisk, framförallt i samband med att de intagna ska slussas in i och ut ur rastgårdarna.

Isoleringsbrytande åtgärder

Samsittning

I denna del antecknas inledningsvis följande. I 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) återfinns huvudregeln om att en intagen ska ges möjlighet att vistas tillsammans med andra intagna under dagtid. I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte (KVFS 2011:2), återfinns ett allmänt råd i anslutning till häkteslagens bestämmelse om vistelse i gemensamhet. Det allmänna rådet lyder enligt följande:

Så kallad samsittning, dvs. att en intagen under viss tid på dagtid vistas tillsammans med någon annan eller andra intagna i ett bostadsrum, utgör inte gemensamhet om samsittning endast kan erbjudas med en annan intagen. Om gemensamhet inte är möjlig bör övervägas om samsittning kan erbjudas för att undvika att en intagen måste vistas helt ensam.

Häktet prioriterar unga intagna vad gäller isoleringsbrytande åtgärder och häktet har bl.a. speciella ungdomskontaktmän. Enligt häktet informerar man inte aktivt de intagna som har restriktioner om att det kan finnas möjlighet till samsittning. Frågan tas i stället upp med åklagare i samband med att en intagen med restriktioner ansöker om telefon- eller besökstillstånd.

Vid samtal med de intagna som har restriktioner framkom att ingen av dem hade fått information om samsittning.

Kontakt med omvärlden

Häktet besöks regelbundet av imam, präst och föreningen Bryggan. En gång per vecka kommer en bibliotekarie från stadsbiblioteket och tar upp beställningar på böcker. Häktet har dessutom en uppsökare.

Enligt häktet finns det inte någon speciell rutin för hanteringen av förvarstagna personer, men personalen är observanta på att det är UtIL som gäller. De förvars-

tagna får ringa både med INTIK-telefoni och från tjänstetelefon. De telefonsamtal som sker från tjänstetelefoner övervakas av en kriminalvårdare. Samsittning erbjuds om det finns någon annan förvarstagen i häktet. Förvarstagna tilldelas också en särskild kontaktperson i häktet.

Häktet har ett BOS-ombud. De intagna som är misstänkta för sexual- eller våldsbrott mot personer i nära relationer informeras om att det kommer att ske en särskild prövning av deras ansökan om telefon- och besökstillstånd. BOS-ombudet kontaktar polis och åklagare för att få mer information i ärendet. Ombudet kontaktar också den anhörige. Om den intagne har barn ska en orosanmälan göras i enlighet med en central rutin. Även om åklagaren anser att besöks- eller telefontillstånd kan beviljas och det finns ett samtycke från den anhörige gör häktet en egen bedömning i fråga om tillstånden kan beviljas.

Hälso- och sjukvård

Häktet har tillgång till en somatisk läkare en gång per vecka och en psykiater varannan vecka. Vid behov av läkare därutöver tillkallas distriktsläkare i den allmänna vården. Verksamhetsområdet som helhet har tillgång till 2,75 sjukskötersketjänster, varav 0,75 är avsett för häktet. Enligt häktet undersöks de intagna av sjuksköterska senast dagen efter inskrivning.

En intagen uppgav att han fick besök av sjuksköterskan en vecka efter inskrivningen. En annan intagen uppgav att han hade ansökt om att få träffa en läkare för en månad sedan, men att han ännu inte hade fått träffa denne. Vidare berättade en intagen att hon hade varit tvungen att till en vårdare uppge anledningen till att hon ville träffa sjuksköterskan. En annan intagen uppgav att en vårdare hade läst igenom hans ”systerlapp” när han lämnade den till vårdaren.

Tvångsåtgärder

Häktet har tillgång till ett observationsrum som används i de fall då extra tillsyn inte är tillräcklig i bostadsrummet. I rummet finns också en bältessäng. Det förs en särskild loggbok över bältesläggningar.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelserna vid inspektionen.

Häktesledningen anförde bl.a. följande. Det har varit turbulent en tid kring bemanningen av sjuksköterskepersonalen på anstalten och häktet. Häktet har numera tillgång till en sjuksköterska via ett bemanningsföretag. På varje bostadsrum finns kuvert som de intagna kan stoppa den s.k. systerlappen i.

Arbetsmiljöverket har varit på plats med anledning av arbetet på promenadgårdarna men bedömt att arbetet inte är riskfyllt. Huvudkontoret har framfört att de anser att det ska vara två kriminalvårdare som tar emot de intagna vid promenadgårdarna.

Trots att bemanningen är lägre på helgerna hinner personalen med att ta ut de intagna på promenadgårdarna.

Vid protokollet

Helen Lidö

Justeras 2014-05-26

Gunilla Bergerén

Uttalanden

Jag har tagit del av protokollet. Med anledning av vad som framkommit vill jag uttala följande.

När det gäller information till intagna vill jag påminna om tidigare uttalande, se inspektionsprotokoll i JO:s dnr 3198-2012 och 2768-2013. En förutsättning för att en intagen ska kunna hävda sina rättigheter är att han eller hon känner till dem. Det är viktigt att säkerställa att information om rättigheter och skyldigheter samt om regler och rutiner för häktet kommer alla intagna till del. Att intagna i häktet hävdar att så inte skett är oroväckande. I häktets skriftliga ordningsregler återfinns dessutom formuleringar som gör att det felaktigt framstår som om en intagen som ålagts någon form av restriktioner av åklagare inte under några omständigheter kan beviljas besök eller samsittning. Den information som förmedlas till intagna måste vara korrekt och nyanserad, inte minst eftersom den intagnes möjligheter att skaffa kompletterande information är begränsad.

Av 1 kap. 4 § häkteslagen följer att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Det framgår av inspektionsprotokollet bl.a. att häktet saknar hiss till rastgårdarna. Som jag tidigare uttalat (se inspektionsprotokoll i JO:s dnr 1996-2013 och 2768-2013) är det förvisso lovvärt att personalen har försökt hantera situationen genom att bära upp intagna till rastgårdarna. Jag vill emellertid framhålla att det finns risker med ett sådant tillvägagångssätt och såväl intagna som personal riskerar att skadas. Även utifrån aspekten att varje intagen ska behandlas människovärdigt kan tillvägagångssättet ifrågasättas.

Vid inspektionen framkom att de intagna inte har möjlighet att själva reglera inflödet av dagsljus i bostadsrummet i häktet. I denna del vill jag därför hänvisa till ett beslut från den 17 mars 2014 med dnr 5528-2012, i vilket jag bl.a. uttalar mig om förutsättningarna för att med stöd av häkteslagen neka enskilda intagna möjligheten att reglera ljusinflödet i sina bostadsrum.

Avslutningsvis har jag med anledning av vad som framkom vid inspektionen inlett ett initiativärende avseende frihetsberövandet av en utvisningsdömd som var intagen i häktet (dnr 2057-2014).

I övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura

2014-05-26